

עו"ס"ם שלום

עובדים סוציאליים לשלום ורווחה, ת.ד. 6001 ירושלים 91060. טל. 02-6234512, פקס. 02-6234492
 عمال اجتماعيين من أجل السلام والرفاه، تل: 02-6234512، الفاكس: 02-6234492، ب. 6001 Jerusalem

עיתון לענייני רווחה ודו קיום

מייסד "עו"ס"ם שלום" - מר נתן לבון - מקבל את פרס הקרן לירושלים ע"ש מרתה לקידום הסובלנות וערכי הדמוקרטיה לשנת 2006.

פוליטיקה ועבודה סוציאלית

מאת: הדס תמיר*

פניהם של עובדים סוציאליים רבים מתכרכמים כשהם שומעים את צירוף המלים פוליטיקה ועבודה סוציאלית. או אז הם נמלאים עוזז ויוצאים במחאה גדולה כנגד העניין. לא, זה מלוכלך, זה לא בשבילנו, ועוד מיני תירוצים יצירתיים, כשהבולט בהם הוא: "זה מנוגד לכללי האתיקה של העבודה הסוציאלית" - מה שבפירוש אינו נכון, מפני שאחד הכללים אומר שעל עובד סוציאלי לעשות כל שניתן כדי למלא את מחויבותו. רבים מבבלבים בין פוליטי למפלגתי, אך ההצטרפות למוקדי כוח במדינה דמוקרטית יכולה להתקיים רק באמצעות מפלגות. כל הסתרתות מאחורי טיעון כללי האתיקה הוא בריחה מהאחריות המקצועית והתפנקות.

בדברים שיובאו להלן אנסה לסדוק מעט את חומת ההתנגדות לעניין: עבודה סוציאלית מעצם טיבה היא עניין פוליטי: הגדרת העבודה היא סיוע לפרטים, קבוצות או קהילות במצוקה, להתמודד ולשרוד במציאות המוכתבת ונשלטת על ידי כוחות פוליטיים. יוצא אפוא שגם בלי החלטה מוצאת העבודה הסוציאלית את עצמה כשחקנית משנה במגרש הפוליטי, משחק שחוקיו אינם מקובלים עליה ומאד יתכן שהיתה צריכה להשפיע יותר על חוקיו. לעתים עולה הרושם כי קובעי הכללים ומעצבי המציאות מנותקים מן הציבור שלמענו הם פועלים. כאן המקום לכניסת העו"ס"ם לפעולה: כל עו"ס יודע כמה קשה עליו לעבוד כדי לזכות בתואר "סוכן שינוי" לגבי המטופלים.

חוק ידוע הוא שעל מנת ליצור שינוי בחומר לא די לשנות רק חלק ממנו, אלא יש לנסות לגרום לשינוי מהותי בכל מרכיביו. כלומר, במקרה דנן, להתחבר אל מוקדי הכוח הפוליטי ולהביא את המציאות לידיעת מי שפועל ומשפיע עליה.

חברי כנסת ושרים נעזרים ביועצים שונים למכלול הנושאים שבטיפולם. יש להציע לחברי כנסת החברים בוועדות החשובות (כספים, רווחה ובריאות) את עזרתם של יועצים לביטחון חברתי, ומי אם לא עו"סים המכירים מקרוב וממכאוב את המצוקות מתאימים לכך יותר? בכנסת הנוכחית מכהנת עובדת סוציאלית אחת בלבד, נדיה חילו, וחשוב לעזור להביא את חומרת המצב החברתי לידיעת קובעי המדיניות כדי שידעו טוב יותר על מה הם מרימים אצבע בכל הצבעה. יכול להיות שזו הזדמנות להציע הקמה של מועצה לביטחון חברתי, כדוגמת המועצה לביטחון לאומי.

* הכותבת היא רכזת ארצית לשעבר וחברת הנהלת עו"ס"ם שלום

דבר היו"ר השותפה החדשה - יהודית רקנטי

חברים וחברות יקרים,

לפני כחודש נבחרתי לתפקיד יו"ר "עו"ס"ם שלום" ולהובילת הארגון יחד עם נאיל בוטו. הארגון קרוב לליבי, שכן הייתי שותפה ללידתו וליוותתי אותו מקרוב במהלך התבגרותו. בעשור האחרון, ואפילו יותר, גם בתפקידים אחרים שמילאתי, כיו"ר מחוז ירושלים של איגוד העובדים הסוציאליים, ראיתי לנכון לתרום לארגון ולייצג את עמדותיו, אותן, לדעתי, לא ניתן להפריד מהעקרונות עליהם נבנתה העבודה הסוציאלית. "עו"ס"ם שלום" אינו תינוק יותר, יש לו שם ומעמד, היסטוריה ותפיסת עולם, מעורבות ועשייה.

יחד עם זאת, "הנער" הזה בגיל 16 נמצא בשלב רגיש בהתפתחותו הדורש מבט בטוח ותכליתי יותר לגבי עתידו. לארגון שלנו היו "הורים" טובים והוא קיבל חינוך טוב והרבה אהבה. כעת הוא צריך לעמוד על שתי רגליים יציבות ולהתבגר.

אמנם התחייבתי להוביל את הארגון, אך רק ביחד נוכל לקדם אותו - אם כולנו נהיה שותפים פעילים בעשייה, מעבר לרצון טוב ולהכרזות מילוליות.

"עו"ס"ם שלום", חברים יקרים, הוא בעצם הארגון של כולנו. אם הזדהותכם איתו במהלך השנה תהיה פעילה, נוכל להיות ראויים למטרותיו. שלכם, יהודית רקנטי

דבר היו"ר השותף - נאיל בוטו

חברות וחברים יקרים,

עם חידוש הוצאת העיתון אנו שמחים להמשיך ולעדכן אתכם על המשך הפעילויות הרבות של "עו"ס"ם שלום". פרויקט הכשרת עו"סים מהצפון להתמודדות עם ארועים טראומטיים בעקבות מלחמת לבנון השנייה, אחד הפרויקטים החשובים שאנו גאים להוביל, כבר "רץ" בהשתתפות 18 עו"סים ערבים ויהודים, בהנחיית עו"ס עפר זילברברג, דר' משה פרחי והפסיכולוג ג'מל דקדוקי ובריכוזה של טלי ויניצקי. כמו כן אנו ממשיכים להפעיל את פרויקט הלשכות בצפון בו מתקיימים שיתופי פעולה בין צמדי לשכות ערביות ויהודיות, את פרויקט האוניברסיטאות - האוניברסיטה העברית עם אוניברסיטת אל - קודס, ואת המפגשים האזוריים. כיו"ר שותף אמשיך ליזום פעילויות נוספות ואדאג לקיים מפגשים אזוריים נוספים. אנו מעוניינים להרחיב, לגוון ולהעשיר את עשייתנו בשטח, ועל כן אתם מוזמנים בכל עת להביא הצעתכם ליזומות חדשות. תרומתכם תחזק אותנו ותיתן ערך מוסף לפעילותנו.

שלכם, נאיל בוטו

מה בעיתון?!

- ❖ מנהלי לשכות הרווחה בקרית שמונה ובכפר מעיליא, מספרים לראשונה על עבודתם תחת אש - עמ' 6
- ❖ מודלים של פרויקטים קהילתיים מהשטח - עמ' 4
- ❖ נפגשים בשש אחרי המלחמה - מאמרים וסיפורים על מלחמת לבנון השנייה מזוויות שונות - עמ' 2,3,8
- ❖ דואגים לבטחון העובדים הסוציאליים - תגובת שר הרווחה לפניית עו"ס"ם שלום ועוד מאמרים רבים...

כשהתחתים רועמים המוזות... לא שותקות...

דרוש: סוזוקי יד ראשונה

מאת: דר ארנון לויתן*

היה זה יום פתיחת שנת הלימודים כאשר סוזוקי, בנו של שגריר יפן בישראל, השתלב בכיתה ישראלית בחטיבת הביניים בהרצליה. כל הילדים הסתכלו בתמיהה ובמידה מסוימת של התנתקות מן הילד המוזר ומשום מה אף עיניו מלוכסנות שלא ככלל בני תמותה.

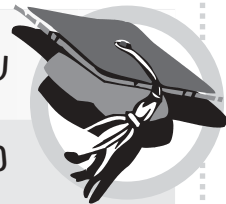
המורה החלה את השיעור הראשון בשאלה לכיתה: "מי אמר: 'בבזל ייסדתי את מדינת היהודים', 'בנימין זאב הרצל' עונה סוזוקי בתגובה נשלפת ומהממת, 'אכן ידע נפלא בתולדות עמנו' עונה המורה, אגרופי הכיתה נקמצים ופירקיהם אף נעשים לבן, הכיתה אשר פניה נחמצים לשמע ידע מהיר זה, טרם הספיקה אף לחשוב.

ומי אמר, טורחת הלאה המורה, 'טוב למות בעד ארצנו...' 'טרומפלדור, תל-ח' זועק סוזוקי בקול רם למראה פני הכיתה המשחירים, 'טוב מאד סוזוקי, ידע נפלא בתולדות עמנו' עונה המורה ואגרופי הקינאה של בני ישראל נקמצים עד קריעת נימי דמם, 'ראו נא איך ילד גר בתוכנו יודע כה רבות על תולדות עמנו' מטיפה המורה בקולה הקנטרני ותנועות גנאי מן הילדים נשלחות אל הגר. אזי מעז אחד הילדים הישראליים ואומר, 'אני הולך להקיא מהדבר הזה...'

'ומי אמר זאת?' נזדעקה המורה, סוזוקי קופץ ועונה מיד, 'מנחם בגין, בתצפיתו על ההרס בבקעת הלבנון 1982'. 'שיירפו כל העולים האלו' נשמע קולה הזועף והרוחת של נערה מן המושבים האחרונים, 'ומי אמר זאת?' בורקת המורה בחיצי זעם לכיתה, 'ברלין, ליל הבדולח. אוגוסט

1938" עונה סוזוקי. "חתיכת אפס" קם בריון מכסאו, "אני מחסל את האמא שלך". סוזוקי קופץ מכסאו, מביט במורה, מצביע לעבר קלונו של הבריון ועונה: "סגן אלוף שבתאי צדק, סמח"ט הבקעה 1997, מאי, מחסום שכם". ואזי מתרוממת כל הכיתה מקיפה את סוזוקי הקטן בצרחה: "חרא קטן, עוד מילה אחת ואנחנו מחסלים אותך ואת האמא שלך", סוזוקי בקול נחנק ממלמל: "התפנות שלא מרצון, חבל עזה 2005". הכיתה מקיפה את סוזוקי באגרופים מונפים, כל הילדים מתייצבים בידיים שותתות זעם אל עבר הגר שבתוכם, המורה מתעלפת וצונחת לרצפה, גרונה נשמעים חירחורים קשים, צבע פניה מכחיל, נדמה וקורב לודאי שנחנקת, "אלוהים אדירים נדפקנו עכשיו לגמרי. נכנסנו לצרה, מה עושים?". זועקים הילדים, "נו, מלחמת לבנון השנייה יולי 2006. אולי וועדת ווינוגרד" מילמל סוזוקי בשארית כוחותיו ונדם... * הכותב הוא חבר הנהלת עו"סים שלום

עו"סים שלום במוסדות ההשכלה הגבוהה

מכללת תל חי - מכללה בחזית

מאת: אורית ניר*

מלחמת לבנון השנייה השפיעה על כולנו הנמצאים צפונית לקריית-שמונה וסופגים לא מעט הפגזות. במשך כל חודשי הקיץ הייתה המכללה סגורה ושנת הלימודים נפתחה מאוחר יותר מיתר האוניברסיטאות. רובם הגדול של הסטודנטים מתגורר ביישובים בצפון ולכן גם הם נאלצו לעזוב את בתיהם ומקור פרנסתם במהלך הקיץ. השפעותיה של המלחמה ניכרו בכל התחומים בתחילתה של השנה - לקח זמן להתארגן על המערכת הלימודית, לעבד את החוויות הקשות שהסטודנטים והסגל עברו ולהתפנות לתהליך הלמידה.

במהלך המלחמה כמה עשרות סטודנטים לעו"ס משנים ב' ו-ג' גויסו בהתנדבות לליווי ילדים, נוער ומשפחות שפוננו לניצנים. החוויות שעברו שם הינן מורכבות ומרגשות והם עדיין מעבדים וחוקרים אותן במסגרת הלימודים.

על רקע מורכבות זו החלתי את פעילותי כרכזת "עו"סים שלום" במכללת תל-חי.

לצדי עמדה סביבת עבודה תומכת ומכווננת לנושא של שיתופי פעולה בין סטודנטים ערבים ויהודים. ד"ר שירה הנטמן, ראש החוג לעו"ס במכללה, חברת הארגון מזה שנים, רואה בברכה ומעודדת כל פעילות בתחום. יו"ר אגודת הסטודנטים החדש, ניר שוחט, גם הוא עסוק בנושאים הללו ולכן פעל לצירופן של שתי סטודנטיות ערביות לוועד וארבעה סטודנטים ערבים נוספים, המחזיקים בתפקידי מפתח במכללה. קבוצה זו מאוד פעילה ועד כה יזמה וארגנה מסיבות לסטודנטים ערבים וערב סטנד אפ בשפה הערבית. בנוסף, במסגרת החוג לחינוך, פועל מוקד לדמוקרטיה ושלוש שחציו סטודנטים ערבים וחציו יהודים. לפני כשבוע התקיים כנס בוגרים של החוג, שמטרתו הייתה להקים מעין "תנועה" שתמשיך את פעילות החוג מחוץ לכותלי המכללה ותתמקד בניסיון להוציא אנשים ונשים ממעגל העוני והאלימות ותפעל כנגד דיכוי התוכניות המגוונות עמן התחלתי את השנה הצטמצמו עקב קשיים תקציביים. עם זאת, בסיועה של קבוצת סטודנטים נוצרים ומוסלמים, חגגנו באירוע כלל - מכללתי את "החג של החגים". הקמנו עצי כריסמס

מקושרים, חילקנו סוכריות (מחופשים לסנטה-קלאוס) וסיפרנו למתעניינים על שלושת החגים ומשמעותם והכול תוך כדי מוסיקת כריסמס עליזה. התגובות של הסטודנטים, בעיקר הערבים, היו חמות ונלהבות, ולראשונה, כך הם טענו, הרגישו שייכים באמת לחגיגה.

הזמנו את מנהל הגלריה באום-אל-פחם להרצאה ודיון על הפרויקט הנפלא אותו הקים. במסגרת הפרויקטים הקהילתיים של שנה ג', החלו לפעול, בהנחייתה של לירון פלג הדומי, שתי קבוצות: קבוצת העצמה לנשים ערביות-יהודיות וקבוצת נוער ערבי-יהודי העוסקת בתיאטרון ובפיתוח משאבים להתמודדות במצבי לחץ, בשיתוף של מרכז "משאבים" בקריית-שמונה. בעתיד, אני מקווה כי ימצאו מקורות מימון נוספים וניתן יהיה להרחיב את הפעילות במכללה.

(הערה: מכללת תל-חי הינה למעשה המוסד האוניברסיטאי היחיד בו פועל נציג מטעם עו"סים שלום בשנת לימודים זו וזאת, עקב צמצומים שהארגון נדרש לעשותם).

* הכותבת היא סטודנטית לעו"ס במכללת תל חי

הדלקת חנוכיה חברתית בחג החנוכה, ביה"ס לעבודה סוציאלית באוניברסיטה העברית ב"ם

היה או לא היה, הרהורים בהקיץ על מלחמת לבנון השנייה כאן בחיפה

מאת: ד"ר יגאל בן חיים *

הרי זה קרה רק לפני כעשרה חודשים, כן הקיץ הארוך הזה היה פה אצלנו, בחיפה והצפון הייתה מלחמה. קטיושות נפלו מדי יום, חיפה הפכה לעיר רפאים, אוכלוסיית פליטים מבית ברחה וחזרה חליפות. כשלעצמי כמטפל המשכתי לעבוד "כרגיל" במחלקות הכירורגיות בבית החולים רמב"ם אלא שהפעם הן היו מלאות בחיילים פצועים (נראו ממש כילדים בבית ספר תיכון) כאשר בני משפחותיהם המודאגים נמצאו סביבם. מדי פעם לאחר כל נפילת קטיושה בסביבת בית החולים החלונות רעדו ונקשו בחוזקה. לאחר הבום אנו, הצוות, עם כל הפחדים והלחצים המשכנו לטפל ולעבוד כרובוט אוטומטי, ללא צווי חרום, כי הרי לכך הוכשרנו וכך בחרנו, כשאנחנו נותנים לאחר אנחנו חשים בחיות החיים. פתאום הבנתי את המושג "העבודה משחררת" או יותר נכון "העבודה מארגנת". כן העבודה מארגנת אותי לקום בבוקר ולהשאיר את הפחדים והלחצים בצד. כי מה יותר פשוט מאשר לרוץ לעבודה, לשכוח ולעבוד, לעבוד ולשכוח. אחה"צ הייתי נופל על המיטה בביתי. מזל שאשתי והילדים נסעו, ספק, נמלטו, אל הוריה ביוגוסלביה. תוך כדי שנת אחה"צ טרופה, כאשר הטפטוף מלבנון הגיע, הייתי נמלט אל בין הקירות הכפולים ליד המקלחת (ממ"ד אין לנו) וחוזר לשינה המשחררת לעוד חצי שעה.

עבודתי השנייה היתה במחלקת השיקום של בית חולים "בני ציון". שמחתי שיש לי מקום נוסף "לברוח" אליו. בשיקום, חיילים פצועים שהחלו להגיע סיפרו על חוויות קשות אודות חוסר המוכנות ולעיתים ההפקרות שבה הוטלו אל תוך האש ללא ציוד מתאים, עם מטרות ויעדים מעורפלים שלא ניתנו כלל להשגה. למזלם, הפציעה, חמורה ככל שתהייה, שחררה אותם מן הסיוט הארוך ששמו לבנון. עכשיו הם כאן במיטות הלבנות אוספים את השברים ומנסים בעזרת הצוות להמשיך ולהגיע סוף סוף הביתה. בלילה הייתי עולה על אופני הנכים שלי ורוכב בטיילת "חוף דדו" (שמזכיר עוד מלחמה רחוקה וארורה) אל דרכי. איזה מזל, משום מה נסראללה מתחשב בנו ולא יורה לאחר רדת החשכה וכך הרכיבה ממש כמו השינה משחררת את הנפש, האדרנלין זורם ומנגנוני השכחה עובדים מצוין. בלילה, במיטה, יכולתי רק להיזכר בטנק המוזנח והחבוט שקיבלנו בבאר שבע בשנת 1973, במלחמת יום כיפור ושאינו נשלחנו כחיילים צעירים אל תוך התופת במצרים עד אותה פציעה "משחררת". הרגל הזאת משחררת אותי כבר שלושים ושלוש שנה מכל מיני צרות לא רצויות. החיילים - ילדים מזכירים לי נשכחות. אכן, עבודה משונה בחרתי לי: בטיפול בטרואמות פציעה אני תמיד חוזר איך שהוא אל עצמי וניסיוני ואולי בשל זאת בחרתי בדרך הכמעט לא אפשרית אך בהחלט מרתקת הזאת.

כשבוע לפני סוף המלחמה החלטתי סוף כל סוף כי העולם המשוגע הזה כאן בחיפה יכול לנוע גם בלעדי, ונסעתי לבקר את אשתי וילדי. בעודי מעמיס את המזוודה העקשנית והמסורבלת על הג'יפ - "טנק" שלנו כך פתאום ב-6.00 בערך מלב השמים השחורים נפילות של קטיושות לא הרחק מן הבית. הממזר בלבנון שינה את הכללים והפעם הוא יורה גם בחושך... אני מת מחד, בחוף הפסקת חשמל וחושך מצרים (כך עוד פעם חוזרת מצרים), אני רץ לשדה התעופה. ביציאה מחיפה הכביש חסום, נהג שנבהל מצא לו זמן ופגע בכמה מכוניות חונות ויש לחפש דרך חלופית. המחשבות מתרוצצות במוחי ומטרידות אותי. שום הכחשה, הדחקה או דיבור הגיוני

לא עוזר רגשות אשמה מציפים אותי "לאן אתה נוסע... בורח...מפקיר פצועים בשטח..." "חדשות אכן יש דיווחים על פצועים והרוגים מן הנפילות, בוואדי ניסנס (החלק הערבי, העני והיפה של חיפה). המזוודה כבר בג'יפ, מנוע הדיזל נוהם ושועט קדימה, כאשר אני חוצה את הדרך לזיכרון יעקוב ניתן לחוש שקט, דממה, לראות אורות דולקים ואני כבר נמצא במקום אחר בארץ של ה"אין מלחמות"... מחשבות מרגיעות עוברות בראשי: בבית החולים יסתדרו בלעדי לשבוע שהרי מטפל הוא לא מנתח כירורג. כשחזרתי מהמשפחה ביוגוסלביה (סרביה) כבר היתה הפסקת אש. העיר חזרה להמולת היום יום: צפירות נהגים, דחיפות, סבבה של ממש.

בטלוויזיה וברדיו פוליטיקאים ופרשנים למיניהם ששלחו אותנו לכל הסיוט הזה, מסבירים, מגלגלים עיניים ואשמה לכאן ולכאן. מעניין אבחנת הפוסט טראומה בספרות מצומצמת לתחום של הפרעת דחק - חרדה אך מה עם הקשר הצבאי, מדיני, פוליטי? על מלחמה ניתן להחליט תוך שעות ספורות ואילו הנזק הפרטי הוא לעיתים דחק לשנות דור... בבית החולים הפצועים מתחילים להשתחרר במהירות מפתיעה, אנשים צעירים שאצה להם הדרך הביתה, אולי להודו, אולי לדרום אמריקה, השד יודע לאן... אפילו אורי, קטוע הרגלים מן הטנק שעומו נקשרתי במיוחד כבר נסע עם הגיטרה שלו לשיקום בתל השומר, ואט אט, אני מבין שזהו זה, הקיץ השרוט הקיץ לו ונגמר... אין יותר אדרנלין של high טיפולי: ככה זה בחיים ובטיפול נפרדים מחדש, ויאללה - הביתה עד המלחמה הבאה.

אני כותב חיבור זה בעקבות ביטול הכנס למטפלים/ות שעבדו בזמן המלחמה באזור הצפון ושהתבטל עקב חוסר עניין לציבור. סיקרן אותי לשאול מה בעצם קרה לנו כאן בקיץ הזה? מהו הרצון העיקש הזה לא להתכנס, לא לדבר, לא לשמוע, לשכוח, להכחיש, להדחיק, "יוק", לא היה עד הקיץ הבא?

כאן חשוב לומר כי אני מתכוון לסוג של סיכום והבנה אישית ופנימית ולא לסיכומי התפקוד העסקי - תפעולי שהיו כאן מספיק והותר כמו בעירייה, ברמב"ם ובטח בעוד מקומות. שאלתי היא מה קרה ל"מציל", למטפל ובעיקר לאדם שבי שהפך לפליט פנימי וחיצוני למשך של כמעט חצי שנה? והנה שלוש דוגמאות סימבוליות הממחישות שאולי לא הייתי לבד בריק הזה אחרי הכל:

1. בכנס בתל אביב של האגודה הישראלית לטיפול קבוצתי ניסו שני מטפלים להציג את העבודה שנעשתה במקלטים, אך מיעוט המשתתפים והכיסאות הריקים באולם טפחו על פניהם כאומרים "ד", מספיק, אנו לא רוצים לשמוע יותר על מלחמות, תהיו בריאים וחיזרו לכם לחיפה..."

2. כנס האגודה הישראלית לטיפול במשפחה "מלחמת לבנון השנייה-משפחות ומטפלים בסיכון" אך הכנס כאמור בוטל מחוסר עניין.

3. בארגון ציבורי שעסק בעבודת קודש מאומצת בטיפול באוכלוסיות חלשות שהופקרו - הופקרו במקלטים הציע מישהו לערוך מפגש שיבחן את אשר קרה לנו רגשית כמטפלים. התשובה הנחרצת היתה "כבר דיברנו... כבר דובבנו... כבר עשינו..."

המסר הפנימי היה "יאללה תפסיק להתבכין, תעביר דף, תתמודד, אתה כבר ילד גדול". מעניין לציין כי באותו ארגון, חצי שנה מאוחר יותר, במפגש עם מומחה לטיפול בטרואמה, היה קשה לעצור את שטף הדיבור של משתתפים רבים על חוויות הקיץ ההזוי הזה שעבר עלינו. אז אולי בכל זאת כדאי להתעקש על הכנס הבא למרות הנושא הקשה? הרי גם למטופלים אנו אומרים לעיתים "נכון. זה קשה, אבל בוא נסתכל ביחד ונספר על מה שקרה, אך הפעם ממקום אמפטי, אפשרי ובטוח יותר?"

* הכותב הוא פסיכולוג ומטפל משפחתי

פרופיל פרויקטים קהילתיים בשטח!!!

מדי גליון יוצג פרויקט קהילתי של עו"סים שלום או שעו"סים שלום חברה בו, אתם מוזמנים לקרוא, להתרשם, להעיר הערותיכם, להציע הצעות, וכמובן- לתרום ולהצטרף!

הפעם:

פרויקט "קהילה למען עצמה" - בכפר יאסיף

מאת: כאמיליה מטאנס*

חברי ועדת היגוי

כאמיליה מטאנס - מנהלת הלשכה לשירותים חברתיים בכפר יאסיף
וואליד מולא - מנכ"ל עמותת דורוב רים חאג' - מפקחת אזורית ממשרד הרווחה וואסים מסאלחה - עובד קהילתי מטעם עמותת עו"סים שלום
לירון פלג-הדומי, עו"ס קהילתי ומרכזת הפעילות של עו"סים שלום בצפון.
הועדה ליוותה את הפרויקט במשך 7 חודשים. ועדת ההיגוי החליטה על אסטרטגיה בה יתקיימו איסוף נתונים ופגישות עם תושבים, בנוסף תהיה בדיקה לעומק של תופעות חברתיות המדאיגות את התושבים.

ממצאי המיפוי הקהילתי כפי שחברי הקהילה קבעו:

כחלק מרכזי מתהליך המיפוי, הוקם פורום היגוי ישובי שכלל 25 חברים וחברות, חלקם מבין המרואיינים. כדי לחזק את השתתפות נציגי הקהילה ומוסדותיה בפעילות המתבצעת ובמטרה לפתח מעורבות אקטיבית ולקייח אחריות עתידית על תוצאות התהליך.

פורום ההיגוי היישובי בחר להתמקד ב"טיפוח השייכות לשוב" כנושא המרכזי לעבודה בקהילה. נושא זה למעשה מהווה אחד מחמישה נושאים

או סוגיות שמעסיקות את הקהילה בהתבסס על ממצאי המיפוי שנערך. הממצאים הצביעו על מספר דברים:

1. תהליכים חברתיים וקהילתיים של היחלשות הסולידאריות החברתית הפנימית
2. התגברות תחושות זלזול, אדישות, הסתגרות וניכור בקרב רבים מבני הישוב במיוחד בכל הנוגע למרחב הציבורי
3. רבים מצעירי הישוב אינם מעורים ומודעים להיסטוריה המפוארת של הישוב. שבעבר שימש כמרכז אזורי להפצת החינוך וההשכלה וסיפק שירותים מגוונים
4. התגברות המתח הפנימי וגילויי אלימות שמאיימת להתפרץ

תוכנית העבודה

פורום ההיגוי היישובי החליט על פיתוח תוכנית עבודה יישובית מערכתית לטפוח, חיזוק והעמקת תחושת השייכות לקהילה בקרב כל חבריה. כדי להבטיח את הצלחת התוכנית ולמיסודה כפעילות שוטפת ומתמשכת ע"י הקהילה ומוסדותיה הוחלט

טיפוח השייכות בשיעורי המחנך: בניית השתלמות למורים ומחנכים מכל שכבות הגיל, כדי לפתח ולהקנות מיומנויות חינוכיות. מיומנויות אלו יאפשרו למחנכים ולמורים, לנצל באופן מובנה ויעיל את שעות החינוך בכל כיתה.

התנדבות נוער וצעירים בקהילה. תוכנית זו מיועדת לטפח את ערך ההתנדבות בקהילה בקרב בני נוער וצעירים. פעילות התנדבותית משקפת תחושת שייכות, אכפתיות, אחריות ומעורבות. באופן מעשי אנחנו מתכוונים לבנות קבוצת מתנדבים בגילאי 18-20 (בנים ובנות) שתתנדב במסגרות חברתיות וחינוכיות בתוך הישוב במשך שנה שלמה. המתנדבים ישולבו בפרויקטים ותוכניות שונות מענה לצרכים קיימים. בתמורה, המתנדבים יקבלו תוכנית לימודים והעשרה בתחומים הבאים: טיפוח אישי, לימודי אזרחות ודמוקרטיה, הכנה להשכלה גבוהה ותעסוקה.

* הכותבת היא מנהלת שרותי הרווחה בכפר יאסיף.

מודל לחינוך פנימייתי ייחודי בתי הילדים והמעונות להכשרת ילדי-ישראל

מאת: אברהם בראשי*

רבותינו אמרו: "היזהרו בבני עניים שמהם תצא תורה". מייסדת המפעל להכשרת ילדי-ישראל, הגב' רחה פריאר ז"ל, אספה בני עניים, ילדים עזובים, מרחובות ירושלים, עוד משנת 1943 ושלחה אותם להכשרה חינוכית בקיבוצים. מאות ילדים במשך עשרות שנים קיבלו כך הכשרתם וחינוכם ומרבים מהם יצאה תורה בצורת תרומה בונה לחברה הישראלית. עבור מפעל זה העניקה המדינה לרחה פריאר ז"ל את פרס ישראל לאחר כ-40 שנה.

היום במסגרת המפעל להכשרת ילדי-ישראל, מתחנכים כ-1000 ילדים.

רוב הילדים נמצאים בשמונה בתי וכפרי ילדים ברחבי הארץ, בנוסף לכך המפעל מחזיק 11 מעונות משפחתיים במקומות שונים ברחבי הארץ. בכל מעון מתחנכים 12-15 ילדות וילדים בגיל החינוך היסודי וחטיבת הביניים. המעון המשפחתי ובית-הילדים עובד על-פי מודל חינוכי וחברתי חדשני וייחודי במערכת החינוך הפנימייתית בארץ.

מהי מהות המודל?

כפר/בית הילדים של המפעל להכשרת ילדי-ישראל מהווה מודל פנימי, משולב עם הרעיון של משפחה אומנת - "משפחתון". מדובר במשפחתון, המורכב מזוג עובדים נשוי זה לזה עם ילדים משלו, בתוספת 12-14 מילדי המפעל, בנים ובנות בגיל 4-15, בעלי פוטנציאל תקין.

בנוסף קיימות קבוצות בוגרים לנערות ונערים מגיל 14 ומעלה הלומדים בחטיבה העליונה עד גמר חינוכם בסיום כיתה יב' ויצאתם לשירות חובה בצה"ל.

המודל בא להדגיש: ניתן לקיים בית חם ומשפחה

◀ המשך בעמ' 5

לאמץ מספר עקרונות:
1. בעיצוב ובביצוע התוכנית ישתתפו גורמים מוסדיים של הרשות המקומית מכל המחלקות: חינוך, רווחה, מרכזים קהילתיים, שירותי בריאות ועמותות.
2. שילוב תושבים בכל הפעילויות
3. גיוס תמיכה ממוסדות ממשלתיים וציבוריים המעורבים בישוב כגון: משרד החינוך, משרד הרווחה, ומשרדים אחרים, וקרנות ועמותות חיצוניות.

מטרות התוכנית

1. טיפוח, חיזוק והעמקת תחושת השייכות לקהילה בקרב כל חבריה
2. הנחלת תחושת השייכות בקרב בני הקהילה כערך עיוני ומעשי
3. שימור וטיפוח המורשת התרבותית, חברתית של הישוב
4. בניית קהילה הדואגת לעצמה

מרכיבי תוכנית העבודה

כפר יאסיף- תוכנית לימודים להעברת ידע לדורות הצעירים על הקהילה. ישתתפו בכתיבתה מורים ומומחי תוכן מבני הקהילה בשיתוף פעולה עם משרד החינוך. תוכנית לימודים זו תותאם לכל מערכי הגיל.

עוזרים לילדים בשיעורי בית

דמויות, סיפורים עם ופולקלור: חיבור ועריכה של שלושה ספרים/חבורות שישקפו ויבטאו את תרבות הישוב והמורשת שלו בתחומים הבאים:

1. מאכלים מקומיים ומתכונים
  2. סיפורים עממיים ואגדות מקומיות
  3. דמויות מרכזיות ומשמעותיות בחיי הקהילה בעבר והיום.
- עם סיום תהליך איסוף האינפורמציה שישתתפו בו, תלמידי, הורים ומומחים מקצועיים יערך פסטיבל שיכלול תערוכות להצגת הממצאים ואירועי תרבות נוספים.

הכוונה להשכלה ולתעסוקה של תלמידי תיכון: הייעוץ החינוכי בבי"ס תיכון יחד עם מחלקת החינוך, ימסדו מפגשי תלמידים עם דמויות מצליחות מהישוב בתחומי השכלה, אומנות ועסקים ע"מ לחשוף אותם למקרי הצלחה בקהילה, ולאפשרויות השכלה ותעסוקה שאינם מוכרים להם ולטפח את הדימוי העצמי הקהילתי.

"מעגלי שותפות" - פעילויות בקרב לשכות רווחה בישובים ערבים ויהודים בצפון

מאת: לירון פלג-הדומי

פרויקט הלשכות החל לפעול לפני כ-6 שנים במהלכן כ-4 צמדים של לשכות לשירותים חברתיים, בישובים יהודיים וערביים, לקחו חלק בעשייה משותפת במגוון רחב של תחומים. עם הזמן התפתח מודל עבודה ייחודי לעו"סים שלום, "שלושת מעגלי השותפות": המעגל הראשון הינו מעגל ההיכרות האישית בקרב העובדים הסוציאליים משתי הלשכות השותפות. המעגל השני עסק בלמידה מקצועית משותפת והמעגל השלישי פיתח עשייה קהילתית. ישנם צמדי לשכות אשר פיתחו את כל שלושת המעגלים וישנם כאלה שרק את חלקם...

בשנת הפעילות הנוכחית, המאופיינת לא מעט ברצון ובניסיון לחזור לשגרה לאחר המלחמה בצפון, התקיימו פעילויות בקרב 5 לשכות רווחה בצפון: זיכרון יעקב + פרדיס, מעלה יוסף + פאסטא ומעיליא, בשיתוף פעולה מלא עם מנהלי הרווחה בישובים אלה: גב' גניה ויינשטוק מזכרון יעקב, מר עימאד עבד אל רני מפרדיס, מר מאיר בר ששת ממעלה יוסף, גב' איכלאס ווקים חורי מפאסטא וגב' דעד חמיסי ממעיליא.

את הפעילות במעלה יוסף פאסטא ומעיליא אני מלווה כמדריכה של 4 סטודנטים ממכללת תל-חי העושים את ההכשרה המעשית שלהם במסגרת עו"סים שלום. בזכות היסטוריה ארוכה של שיתופי פעולה עם החוג לע"ס במכללת תל חי, עו"סים שלום זוכה כבר שנה שלישית לסטודנטים המלווים את העשייה המשותפת בלשכות הנ"ל. השנה התפתחו 2 פרויקטים ייחודיים: קבוצת מנהיגות נשים יהודיות וערביות וקבוצת תיאטרון משותפת לבני נוער.

כששואלים אותי מה יחשב בעיני הצלחה של פרויקט הלשכות של עו"סים שלום, אני עונה כי המשך עשייה משותפת וראייה אזורית של צרכים ומענים בקרב העובדים הסוציאליים, ללא הליווי המקצועי של עו"סים שלום. לשמחתי הרבה התבשרתי השבוע, כי צמד הלשכות פרדיס וזיכרון יעקב ממשיכים בשיתופי פעולה מרתקים ללא הליווי שלי כרכזת הפרויקט. העובדים נפגשים על בסיס קבוע מדי שבועיים בהכשרה של האגודה למען זכויות האדם. בנוסף קיימו הלשכות השתלמויות משותפות, ימי כיף ופרויקט קהילתי בקרב מועדוני הקשישים והנערות בישובים השונים - ללא ספק גאוה גדולה!

* הכותבת היא רכזת עו"סים שלום בצפון

קבוצת מנהיגות נשים יהודיות וערביות מהישובים פאסטא, מעיליא וישובי מועצת מעלה יוסף

ברוכת ילדים, אם יוצרים אווירה חינוכית וטיפולית מתאימה. שני בני-הזוג מתפקדים כ"הורים" של כל הילדים. האב כמדריך חינוכי בחצי משרה, משמש בין היתר כמודל לחיקוי של דמות אב היוצא לעבודה מחוץ לבית בבוקר וחוזר אחר"צ.

האשה מתפקדת כאם - בית במשרה מלאה. בבוקר היא מקימה את הילדים ולאחר הרחצה וארוחת - הבוקר שולחת אותם לבתי-הספר, הנמצאים בתוך הקהילה בה נמצא בית-הילדים. היא ממתינה לשובם בגמר הלימודים, שומעת את חוויותיהם בביה"ס, מגישה את ארוחת - הצהריים וממלאת תפקידים של אמא לכל דבר במשפחה ברוכת- ילדים.

בשוב בן-זוגה מעבודתו מחוץ לבית-הילדים, הוא מצטרף אליה בעבודה עם ילדי הקבוצה (או: משפחתו). כאבא לכל דבר, מקיים שיחות כלליות או אישיות עם הילדים ומסייע בהכנת שיעורי-הבית, במתן שיעורי-עזר במקצועות בהם מתקשים הילדים, ובכל תחומי החינוך הבלתי-פורמאלי: משחקים, טיולים וכיוצ"ב. הקירבה של הילד לזוג המחנכים במשך 24 שעות ביממה יוצרת יחסים הדדיים של אמון, בטחון, חיבה, חמימות ואהבה.

6-7 משפחתונים כאלה מהווים בית-ילדים. בבית-הילדים מועסקים גם מנהל, פסיכולוג, עובד סוציאלי, מטפלות באומנות, מורים לשיעורי עזר, מדריכי חוגים, ועובדי שירותים ומינהל במספר מצומצם.

מה הם המאפיינים הבולטים בחינוך הפנימייתי במודל זה?

1. תיגבור חינוכי וחברתי.
2. סיוע ע"י הצוות הטיפולי בבית-ילדים (פסיכולוג, עובדת סוציאלית ותרפסטיט באומנות).
3. שילוב הילדים בקהילה - פתיחות מירבית ומניעת סגירות.
4. מאפיינים ועקרונות נוספים של המפעל להכשרת ילדי - ישראל

א. קבוצה הקטנה ומבנה בית-הילדים, הקטן יחסית, מאפשרים למנהל עם צוות העובדים, החינוכיים והטיפוליים, לאתר בעיות וקשיים. שירותים פסיכולוגיים וסוציאליים צמודים לבית-הילדים מבטיחים טיפול באופן מיידי ובסמוך לצורך המתגלה במקום.

ב. קיימת יכולת פיקוח מוגברת בתוך בית-הילדים ומחוצה לו: יש שתוף פעולה מלא בין המפעל להכשרת ילדי ישראל לבין המינהל לחינוך התיישבותי ועליית הנוער ויש מפקח על כל בית ילדים.

ג. פתיחות מירבית של בית-הילדים בפני גורמי-חוץ, יש קשר מתמיד עם חורי הילדים, או קרובי המשפחה שלהם וביקורים בבתי-הילדים. העובדת הסוציאלית של בית-הילדים מטפחת קשר רצוף עם העובדת הסוציאלית שבקהילה, למעקב הדדי ולביסוס קליטתו ושהותו הסדירה של הילד בבית הילדים.

סיכום

הערכתנו היא כי בתי-הילדים במתכונת זאת, טומנים בחובם סיכויים רבים לטיפול, לשיקום, לחינוך ולשילוב מועיל בעתיד של הילד כאזרח טוב בחברה. עם זאת בעיקר מורגש אצלנו מחסור בזוגות הורים בעלי הכשרה ונסיון בעבודה חינוכית וטיפולית עם ילדים, היכולים לעבור את תהליכי המיון הקפדניים שלנו.

המפעל להכשרת ילדי ישראל מקווה, שהרשויות במדינה, ובכללן מערכת החינוך, ישתכנעו כי מוטב להשקיע בילדינו את כל המשאבים הדרושים, בעודם צעירים, בגיל החינוך היסודי, כשהם עדיין ניתנים לחינוך, עיצוב והשפעה, יותר מאשר בגיל מתקדם, דהיינו, בהיותם קרובים לשירותם הצבאי, ככל שהטיפול בהם יהיה מוקדם יותר, כך אחוזי ההצלחה יהיו גבוהים יותר. חשוב על כן שכולנו נהיה מודעים לכך, ויפה שעה אחת קודם!

רצוי להדגיש, כי אנו סבורים שלמען עיצוב והשפעה מירביים על חיי הילד, חשוב מאוד להוציאו מן הבית (אם אמנם זהו הפתרון הטוב המוצע לו) ככל שהילד צעיר יותר, כבר בגיל רך, כדי לקטוע את המשך שהותו בבית הרוס, שהשפעתו עליו מזיקה ביותר והרסנית. איחור בהוצאת הילד מביתו ההרוס יכול לגרום לו נזק בלתי-הפיך.

* הכותב הוא מנהל כללי של המפעל להכשרת ילדי ישראל

מנהל מחלקת הרווחה בקרית-שמונה ומנהלת לשכת הרווחה בכפר מעיליא מספרים על התמודדות הלשכות במלחמת לבנון השנייה: הקשיים, הכוחות והאתגרים.

מראיינת: אורית ניר

ללשכה ותוגברנו במתנדבים. בימים האחרונים לפני סיומה, סוף-סוף נכנסה הממשלה לתמונה ואפשרה מקומות פינוי לכל מי שרצה.

עם סיומה של המלחמה ספגנו - המערך הכללי של הישוב - ביקורת רבה מהתושבים. ההתמרמרות הייתה בעיקר על אפשרויות הפינוי הדלות ומשך הזמן הקצר שכל אחד קיבל וגם על חלוקת המזון למקלטים ולתושבים שנזקקו (חשוב לזכור שמלבד מספר מצומצם של חנויות מזון שהיו פתוחות לפרקי זמן קצרים להצטיידות, כל יתר העסקים היו סגורים למשך כל זמן המלחמה).

הג'וינט לקח על עצמו הכנה של פק"ל עירוני לזמני חירום בשיתוף העירייה וכל יתר הגופים הפועלים בעיר.

אנחנו, כלשכה, עשינו סדנאות לכל העובדים בהן עיבדנו את החוויות שעברנו, התפקוד של כל אחד והלשכה ככלל והבחירה האישית שכל אחד מהעובדים עשה אם להגיע לעבוד או לא. אותה החלטה אישית שכל אחד קיבל, הבחירה שעשה בין העבודה למשפחתו שלו ותחושת האחריות ורגשות האשם שהתלוותה אליה, היו במרכז הדיאלוג בין העובדים בלשכה. זו דילמה מאוד קשה וזו גם הסיבה שבגללה, בניגוד למספר מקומות אחרים, ראש העיר החליט שלא להוציא צווי ריתוק ולהכריח את העובדים להגיע לעבודה, אלא נתן לכל אחד להפעיל את שיקול דעתו. רק לקראת סוף המלחמה נמצא מקום קרוב ובטוח בו היו יכולות משפחות העובדים לשהות, דבר שאפשר לאותו עובד לחזור לעבודה בראש שקט.

קושי נוסף אותו חוו העו"סים היה הציפייה לחזרה באופן מיידי לשגרה ולתפקוד מלא ורגיל ללא זמן מספיק לעיבוד רגשי והפגתי של החוויות הקשות שעברו וללא כל פיצוי כספי על תקופה קשה זו, בה רובינו עבדנו מסביב לשעון ובעומסים פיזיים ורגשיים עצומים.

אני, באופן אישי, נשארתי במשך כל המלחמה בקרית שמונה ועבדתי סביב לשעון, כשמשפחתי התפתחה למרכז הארץ.

סה"כ, למרות הכול, התחושה שלי היא שקומץ של אנשי המקצוע שנשארו, נתנו את המרב והמיטב בכלים שעמדו לרשותנו על הצד הטוב ביותר ואני בטוח שלמדנו והפקנו לקחים לפעם הבאה (בתקווה של נדרש לזאת).

בכפר מעיליא, כפר ערבי-נוצרי השוכן בין נהרייה למעלות, לשכת רווחה אחת הכוללת את דעאד, מנהלת הלשכה מזה 12 שנה ועו"סית נוספת, שתיהן תושבות הכפר. בכפר אוכלוסייה של 3000 נפש. במהלך המלחמה נפלו בתוך הכפר כשבע קטיושות, רובן על בתי תושבים ומספר רב של קטיושות מסביב לכפר. בנס לא היו פגיעות בגוף, אם כי בנפש וברכוש בהחלט נפגעו.

דעאד מספרת: "בימים הראשונים של המלחמה הרגשנו ש"זו לא מלחמה שלנו", אלא רק של התושבים היהודים. אנחנו הרי כמעט ולא משרתים בצבא ועד עתה לא נפלו אצלנו טילים. היינו בטוחים שאנחנו חסינים מפניה והיא לא תפגע בנו ותשבש לנו את חיי היומיום. חשבנו גם שתוך יומיים-שלושה זה יגמר והכול יחזור לשגרה. לאחר כשבוע החלו

המלחמה שהלך והתארך ואי קבלת מענים מהגופים הממשלתיים והצבא, נכנס לתמונה המגזר השלישי - עמותות שונות ומתנדבים שבאו וסייעו לנו להתמודד עם הקשיים והמצוקות. בשלב זה ולכל אורכה של המלחמה לא היה מי שיכוון, ידריך, יוביל וינהיג את כל המערך בעיר ונדרשנו לאלתר פתרונות ו"לכבות שריפות" על המקום מרגע לרגע. לאחר כשבוע נפתחו מספר חמ"לים בעיר, כשאחד מהם היה במקלט של לשכת הרווחה. (בחמ"ל שבמקלט הלשכה היו עו"סים שנשארו לישון למשך כל המלחמה). בכל חמ"ל שהו עו"סים וסייעו בעיקר בחלוקת מזון ותלושים וחיפוש מקומות לפינוי התושבים. פינוי התושבים היה מאוד מורכב והעלה קשיים רבים מכיוון שרבים רצו להתפנות, אך האפשרויות היו מצומצמות ולמשך פרקי זמן קצרים.

משה מלכה, קרית שמונה: עם נסיגת צה"ל מלבנון לפני 7 שנים נסוגו כל יתר המערכות ונכנסו לתרדמת מוחלטת בכל הקשור להערכות לזמן חרום

דעאד, כפר מעיליא: בימים הראשונים הרגשנו שזו לא המלחמה שלנו אלא רק של היהודים ושאנו חסינים מפניה... לאחר מס' ימים הסתובבנו שתי עו"סיות תחת אש והפגזות

בנוסף, תושבים שהתפנו לא הסכימו לחזור לעיר ולפנות מקום לתושבים אחרים שגם רצו לנוח מההפגזות למשך מספר ימים. היה לנו מאוד קשה, כפי שצינתי קודם, לעשות סדר עדיפויות לגבי הפינוי מכיוון שכולם למעשה היו במצוקה. לאחר כשבועיים מפרוץ המלחמה פתחנו בעיר מוקדים אזוריים, כשכל מוקד היה אחראי על מספר שכונות ודאג לאתר ולתת מענים לצרכים של תושבי אותן שכונות. את המוקדים הללו היה צריך לנהל הצבא, אולם בפועל ניהלו אותם מנהלי בתי-הספר בעיר ומתנדבים בסיוע של עו"סים. בשבוע האחרון של המלחמה חזרו מספר עובדים

בקרית שמונה, המונה 23,000 תושבים, לשכת רווחה אחת שבראשה עומד מזה עשר שנים, משה מלכה. משה נולד וגדל בעיר ועסק בתפקידים שונים בתחום החינוך והרווחה. בלשכה מועסקים 15 עו"סים ועוד כ-25 עובדים סמך-מקצועיים. עם פרוץ המלחמה ועד יומה האחרון נשאר משה בקרית-שמונה המופגזת (שספגה כ-1000 טילים!) וניהל את הלשכה תחת אש.

משה מספר: "משנת 69 קריית-שמונה הייתה תחת איום והפגזות פעמים רבות, כשהתושבים והנהגת הישוב ידעו להיערך בהתאם. אולם, עם נסיגת צה"ל מלבנון, לפני כשבוע שנים, נסוגו כל יתר המערכות ונכנסו לתרדמת מוחלטת בכל הקשור להיערכות לזמני-חירום. רוח הדברים הייתה שאין יותר מלחמות והאיום הוסר ולכן התפנינו לתוכנית הבראה בישוב שכללה צמצומים בכוח אדם ופיטורים, הקפאת משאבים שהוקצו לתחום וביטול מערכות הקשורות לזמני חירום. במשך שבע השנים הללו שרר שקט מבורך בעיר שנסך בנו את התחושה שמלחמות וזמני חירום ביטחוניים הם נחלת העבר. בעבר - בזמני חירום, בהפגזות ובאימים על קריית-שמונה, קיבלנו התראה מוקדמת וזמן להתארגן. הצבא ומשרדי הממשלה הרלוונטיים היו בתמונה ונתנו מענים יעילים ומקיפים לצרכי האוכלוסייה השונים שהתעוררו בעקבות האיום הביטחוני. לשכת הרווחה הייתה מוכנה ותפקדה בצורה מאורגנת ואפקטיבית. אולם, במלחמה האחרונה הדברים היו שונים: הגופים הממשלתיים והצבא, שסייעו לנו בעבר, לא נתנו מענה לתושבי העיר. בשבוע הראשון כשהפגזים עדיין לא נחתו אצלנו, כל אחד דאג לעצמו בלבד ולא הייתה התארגנות כוללת. עם התחלת נפילת הקטיושות עמדנו בפני קשיים רבים וללא סיוע חיצוני. המקלטים לא היו ערוכים ומאורגנים לשיבה ממושכת, הייתה דרישה לקבלת מזון חם למקלטים ותלושי מזון לנזקקים, תושבים רבים ביקשו להתפנות מהעיר למקום מבטחים וכאן, בלשכה, מצאנו את עצמנו עם מחצית מהעובדים בלבד. לפתע השתנתה המציאות עבורנו כעו"סים, כשכל האוכלוסייה הפכה למעשה להיות אוכלוסייה במצוקה, שיש לדאוג עבורה למענים דחופים ואופטימאליים. מצאנו את עצמנו מחויבים לערוך סדר עדיפויות לגבי מתן הטיפול בתושבים - במי לטפל קודם ואת מי לפנות בעדיפות ראשונה, והחלטנו כי אנו מחויבים קודם כל לאוכלוסייה המוכרת ומטופלת אצלנו ברווחה. בשלב הראשון התמקדנו במציאת פתרונות לנכים, אנשים בעלי פיגור וקשישים סיעודיים. אוכלוסיית הקשישים הייתה הקשה ביותר לטיפול ומציאת פתרונות הולמים, מהסיבה שרבים מהם מוגבלים פיזית ואינם יכולים לרדת למקלטים. חלקם, תשושי הנפש והסיעודיים, נזקקו למסגרות מיוחדות (חשוב לציין שמיידי עם פרוץ המלחמה משרד הבריאות מצא עבור הקשישים הללו מסגרות מתאימות). קושי נוסף היה, שמשפחות רבות לא רצו להשאיר את הוריהם הקשישים לבד בעיר ולהתפנות בלעדיהם. את הסיוע לא קיבלנו ממשרד הרווחה, אלא מהג'וינט ומאש"ל.

מדי בוקר היו מגיעים אלינו ללשכה בין 200-100 תושבים עם בקשות ומצוקות רבות. לאור כמות הקטיושות שהלכה והתעצמה, משך הזמן של

המשך מעמ' 6

ליפול קטיושות בכפר וסביבתו ובכת אחת המציאות השתנתה ואיתה ההבנה שלנו שאנחנו גם בעסק וצריך להתארגן בהתאם. באופן לא מתוכנן נפגשנו, ראש המועצה של הכפר, הקב"ט, רכז כוח אדם ומספר עובדי מועצה בלשכת הרווחה, המשמשת את כל עובדי העירייה כמקלט, והחלטנו להקים בו במקום מרכז חירום. ההחלטה נבעה מהאינטואיציה שלנו ולא מהנחיה רשמית של גורמי הביטחון או הממשלה. לכל אורך חמשת השבועות של המלחמה פעלנו יחד כקבוצה שכל חבריה נשאו בכפר לכל משך המלחמה ועבדו מסביב לשעון.

העובדה שבאף שלב לא הייתה הכרזה רשמית, שאכן מדובר במלחמה ויש להפעיל את תוכניות החירום ונהלי המל"ח ופס"ח לשעת חירום, מאוד הקשתה על אופן התפקוד. התיקים עם הנהלים הללו ותוכניות מפורטות להתנהלות על-פיהם נמצאים אצלי במשרד ומוכרים לנו היטב, אך לא הייתה הכרזה על מלחמה או עיתות חירום ולכן לא קיבלנו כל הנחיה לפעול על-פי תוכניות אלה. מה שהנחה אותנו הייתה בעיקר האינטואיציה. עם נפילת הפגזים הראשונים החלו לצוץ צרכים שונים ורבים אצל התושבים ובבת אחת נדרשנו לתת מענה לכלל האוכלוסייה בכפר ולא רק למטופלים שלנו. נדרשנו לדאוג לאוכל חם לשהים במקלטים ולקשישים, לארגן את המקלטים שהיו מוזנחים וללא כל ציוד ולתת מענה רגשי לאנשים שלקו בפחדים וחרדות.

את המקלטים ארגנו וציידו במזגנים ובמכשירי טלוויזיה עמותות שונות, תוך ימים ספורים וגם את המזון קיבלנו מעמותה.

לאחר כל נפילה של קטיושה, אני והעו"סית הנוספת, לבושות באפוד מגן וקסדה, יצאנו בליווי הרופא

של הכפר והקב"ט למקום הפגיעה ונתנו סיוע ראשוני, פיזי ונפשי לתושבים. עבדנו כצוות והצטרפו אלינו בהתנדבות קבוצת נשים פעילות בכפר ואנשים נוספים. היה עלינו, כעו"סיות, לחץ אדיר לתת מענים רבים ומידיים. נדרשנו להיות אחראיות על חלוקת המזון ולאחר ולתת מענים לקשישים בסיוע הכומר של הכפר ועמותות שונות. הסתובבנו תחת אש בין המקלטים והכול תוך כדי דאגה מאוד גדולה לילדים, להורים המבוגרים ולמשפחה המורחבת של כל אחת מאיתנו. לכל אורך התקופה נדרשנו לדאוג ולתת מענים בו זמנית למשפחות שלנו ולכלל האוכלוסייה, דבר שהקשה עלינו מאוד והעמית קושי תפקודי ונפשי. כלפי חוץ תפקודתי היטב, אך מבפנים נקרעתי בין המשפחה שלי לעבודה. חשוב מאוד לדעתי, שבפעם הבאה, אם תהייה כזו, המשפחות של העובדים יקבלו תשובות, כך שנוכל לעבוד בראש שקט ולא לדאוג בכל נפילה ונפילה אם הם נפגעו או קרה להם משהו.

רובה הגדול של האוכלוסייה בכפר לא רצתה להתפנות והאמת שלא הציעו לנו אפשרויות רבות לפינוי. בשלב מסוים נאמר לנו שיש אפשרות לפנות עשרה זוגות קשישים למלון בירושלים, אך החלטנו לא להיענות לאפשרות זו, מכיוון שהבחירה באנשים מסוימים ולא באחרים הייתה יוצרת סטואציה מאוד בעייתית. בשבוע האחרון, בעזרת הכומר, יצאו כ-150 קשישים למלון בירושלים לנוח למספר ימים. קושי נוסף עלה מצד העובדים, שהם חלק מהמערך שהייה פעיל בכפר בזמן המלחמה ופנה בבקשה לצאת עם המשפחות מהכפר. אני ביקשתי שנתחלק בניינו, כך שלא ייוצר מצב שכל העובדים יצאו מהכפר ביחד וישאירו את התושבים ללא מענים מתאימים. הייתה גם מחשבה על הוצאת צווי ריתוק לעובדים, שבסוף לא מומשה. בסופו של דבר, כל

אחד מהעובדים נהג על פי הבנתו ושיקול דעתו האישית.

כל הניהול בזמן המלחמה התבצע מלשכת הרווחה - בשיתוף עם ראש המועצה, הקב"ט של הכפר ורכז כוח אדם, ואנחנו, העו"סיות, היינו בלב העניינים ושותפות לכל ההתנהלות ולקבלת ההחלטות שנדרשה בכל רגע. היה עלינו עומס עצום ועסקנו בדברים שבד"כ אנחנו לא עוסקות בהם ושאינם מתפקידנו.

הופתעתי מאוד מההיענות העצומה של תושבים בכפר לסייע בהתנדבות בכל דבר ובכל עת. החוסן של הקהילה התגלה לי במלחמה בעוצמה שלא ראיתי קודם. אנשים התגייסו לסייע באופן מעורר התפעלות והייתה תחושה שאנחנו לא לבד ויש על מי לסמוך. תחושה של לכידות, אכפתיות ועזרה הדדית שהלכה והתעצמה בזמן המלחמה. עם סיומה של המלחמה החלו לבוא ללשכה תושבים מהכפר שעד כה לא פנו אלינו. הצרכים העיקריים שהם העלו היו מתן תשובות לעיבוד חוויות קשות, פחדים, טראומה ותחושת בדידות. חלק מהפונים הפנינו לביה"ח נהרייה וחלקם למעלות לטיפול בחדרות שהמשיכו ללוות אותם גם לאחר המלחמה. חוסר בהנחיות מטעם הממשלה והצבא, יצר בלאגן גדול, שהוביל בסופו של דבר לטענות של התושבים, בעיקר סביב חלוקת המזון ויצאה למחוז לכפר לכמה ימי נופש ומנוחה.

כתוצאה מהמלחמה עברנו תהליך של הפקת לקחים וסדנאות לעיבוד החוויות ואוורור העובדים. בביה"ס הקדישו את השבוע הראשון של שנת הלימודים לפעילויות שונות הקשורות לחוויות אותן הילדים עברו במלחמה.

אני באופן אישי, מייד עם סיום המלחמה חליתי ולקח לי שבועיים להתאושש ולחזור לעבודה".

עו"סים שלום נאבקים על בטחון העובדים הסוציאליים - מכתב לשר הרווחה ותשובתו

מדינת ישראל
משרד הרווחה והשירותים החברתיים
לשכת השר

כ"ה אייר תשס"ז
13 מאי 2007
1443-0041-2007

לכבוד
עו"ס נאיל בוטו
עובדים סוציאליים לשלום ולרווחה
ת.ד. 6001
ירושלים 91060

לכבוד
עו"ס יהודית רקנטי
עובדים סוציאליים לשלום ולרווחה
ת.ד. 6001
ירושלים 91060

שלום רב,

תודה על פנייתכם לשר הרווחה והשירותים החברתיים, ח"כ יצחק הרצוג, אשר הנחתי להשיבכם כדלקמן: עם היוודע דבר התקרית האלימה בכפר קמא הנחה השר הרצוג את הגורמים המקצועיים במשרד להיפגש עם העובדת הסוציאלית שנפגעה, לדרוש בשלומה ולבחון אפשרות לסייע לה במידת הצורך.

במקביל הנחה השר הרצוג, לגבש תוכנית למיגון העובדים הסוציאליים בלשכות לשירותים חברתיים ברשויות המקומיות ובשלב הראשון על התקנת לחצן מצוקה במקום בו התרחשה התקרית.

הנחיה זו היא פועל יוצא לדיון חירום שקיים מנכ"ל המשרד, מר נחום איצקוביץ, עם הנהלת המשרד הבכירה, מיד לאחר התקרית. בעקבות הדיון מונה צוות לבידוק האמצעים הקיימים היום. בלשכות להתמודדות עם תקריות אלימות, מיפוי הלשכות בהן קיים סיכון לאלימות גבוה יותר ובחינת הפתרונות שניתן להציע ללשכות.

יובהר כי השר הרצוג רואה את סוגיית ביטחונם של העובדים הסוציאליים חשוב ביותר זאת מתוך הכרה במחויבות משרד הרווחה והשירותים החברתיים לשמירת חייהם ושלומם של ציבור העובדים בכלל.

כתמיד, דלת השר הרצוג וצוות לשכתו פתוחה לכל עניין שתמצאו לנכון.

העתק: ח"כ יצחק הרצוג, שר הרווחה והשירותים החברתיים
נחום איצקוביץ, מנכ"ל משרד הרווחה והשירותים החברתיים

ברכה,
מיכל חומסקי, עו"ס
ראש מטה השר

רח' קפלן 2, הקריה ירושלים - 91008, טל: 02-6752523 פקס: 02-5666385
דוא"ל: sar@molsa.gov.il
www.molsa.gov.il - משרד הרווחה - www.gov.il - ממשל זמין

כ"ה אייר, תשס"ז
8 מאי 2007

לכבוד
ח"כ יצחק הרצוג
שר הרווחה והשירותים החברתיים
ממשלת ישראל

שלום רב.

כידוע לך, בשבוע שעבר הותקפה באלימות רבה עובדת סוציאלית במקום עבודתה בלשכת הרווחה בכפר קמא, ע"י מטופלת.

לצערנו, מקרה זה הפך לתופעה נפוצה והינו אחד מיני רבים. העובדים הסוציאליים סובלים מאלימות, לעיתים קשה, מצד מטופלים ואין לאל ידם להגן על עצמם.

כך נוצר מצב בלתי נסבל בו מגיע עובד סוציאלי למקום עבודתו לבצע מטלותיו, בידיעה שאין זה מקום בטוח.

"עו"סים שלום" הינה אגודה מקצועית של עובדים סוציאליים יהודים וערבים, אשר מאז היווסדה בשנת 1992, פועלת לקידום ערכי השלום, הרווחה, הצדק החברתי והשוויון במגוון דרכי פעולה. ב"עו"סים שלום" כ-1500 עובדים סוציאליים מכל רחבי הארץ, ובשמש ובשם עובדים סוציאליים רבים אחרים אנו פונים אליך ומבקשים התערבותך הנחרצת לנקיטת כל האמצעים להבטיח את שלומנו ובטחונו האישי ולמנוע הישנות אירועי אלימות כלפינו, כדי שנוכל למלא תפקידנו כראוי וללא חששות ולחצים.

בברכת שלום ורווחה,
עו"ס יהודית רקנטי
עו"ס נאיל בוטו
י"רים שותפים

העתק:
מר פיני קבלו, סמנכ"ל רווחה ומנהל קשרים עם הכנסת, מרכז השלטון המקומי
עו"ס יצחק פרי, יו"ר איגוד העובדים הסוציאליים
מר גלאל נאבסו, ראש המועצה המקומית כפר קמא
עו"ס סיהאם לבאי, מנהלת הרווחה, מועצה מקומית כפר קמא

קשה בקריאה להתעוררות של יהודים וערבים כאחד. המיעוט הערבי אינו מאיים על המדינה, אלא מבטא חוויית דיכוי מתמשכת, שלמרות הדיאלוגים הרבים והממושכים לא השתנתה מאומה. לכן יש לפעול ליצירת דיאלוג מסוג אחר ולחתור לתיקון העוול המתמשך. הוקמה ועדת היגוי מבין החברים, שמשימתה להגות רעיונות אופרטיביים, מנסיונם ומידיעותיהם לעשייה ב"עו"סים שלום". אני קורא לכולכם להצטרף למעגל.

* הכותב הוא חבר הנהלה בעו"סים שלום

על מסמך "החזון העתידי לערבים הפלסטינים בישראל"

מאת: דב ברנשטיין *

המסמך מתייחס לאספקטים רבים ושונים בחיי החברה הערבית פלסטינית במדינת ישראל. בעיני 3 מישורים המופיעים בו ומייחדים אותו מכל הדו"חות והמסמכים שחברו בשנים האחרונות: הראשון - מתייחס להגדרת אופיה של המדינה והיחסים בין הרוב הלאומי למיעוט הלאומי. השני - מתייחס לאחריותה של המדינה כלפי המיעוט הערבי פלסטיני, כשהטענה היא שהמדינה נמנעת מלקחת אחריות - דבר שהוכח בארועי אוקטובר 2000 בו הקריב המיעוט הערבי 13 מבניו ועד עצם היום הזה אין מישהו הלוקח אחריות. גם מסקנותיה הנכונות של ועדת אור לא יושמו באופן אחראי ככל הידוע לי עד עצם היום הזה. והמישור השלישי - מדבר על ההתבוננות פנימה של המיעוט הערבי ואף מתייחס לאחריותו כלפי המדינה וכלפי עצמו - דבר שבו אני מוצא חשיבות ממדרגה ראשונה משום שנבחנות בו סוגיות אזרחיות חשובות החל מאלימות כלפי נשים בחב' הערבית, דרך עבריינות נוער וסוגיות בחינוך.

נכון שמסמכי המסמך מציעים לראשונה לשנות הגדרתה של מדינת ישראל ממדינה יהודית למולדת משותפת. אין לי ספק שהם רוצים לחתור להבנות חדשות עם הרוב היהודי, במנותק מהמו"מ עם הרשות הפלסטינית שעפ"י תחושתם, כפי שנאמר בשיחות אישיות שקיימתי לאחרונה, בשנים האחרונות סוגיות הנוגעות להם נזנחו לטובת המו"מ המייגע עם אחיהם מחוץ למדינה. אך יחד עם זאת אני טוען, כפי שכתב לאחרונה פרופ' שמיר, חבר בוועדת אור ש"המסמך שלכם מעורר אצל הקורא היהודי, אפילו האוהד, תחושת איום".

מנסחי המסמך מסבירים כי מדובר בפשרה בין מחבריו, בפרט בכל הנוגע לקטעים המתייחסים לאופייה של מדינת ישראל וש"היינו טרודים במעמדנו בקרב אחינו ופחות בשאלה מה זה עושה לציבור היהודי", כי עלינו לזכור שבכל זאת מדובר במסמך של פשרה בין עמדות שלעיתים היו קוטביות. מדובר במסמך שעדיין אינו מגובש.

כמו כן מסבירים הם כי התרגום מערבית לעברית אינו מדויק כשהדוגמה לכך היא המשפט המופיע בעברית ומדבר על כך שמדינת ישראל היא תולדה של פעולה קולוניאליסטית שיזמו האליטות היהודיות-ציוניות, בעוד שבנוסח הערבי כתוב שמדינת ישראל היא תולדה של "פעולה התיישבותית". כך הם טוענים, מופיע גם בתרגום לאנגלית. בין היתר טוענים המנסחים שאילו האמינו שניתן להגיע לשוויון כפי שמנוסח במגילת העצמאות, היו מוכנים להגדרת ישראל כמדינה יהודית. ברצונם לשנות מבנה המדינה כדי לשפר מצבם.

לדבריהם מדובר בחברה דו-לאומית, ומכאן ששוויון צריך להתבטא בחלוקת המשאבים במשרדי המשלה. "אנו לא מבקשים 50% ייצוג, אלא בהתאם לשיעורנו באוכלוסייה".

ולבסוף, אביא נתון הממחיש את המצב הקיים בעיניי זה: בשנת 2000 התקבלו 2 תיקוני חוק: האחד מבטיח ייצוג הולם לאזרחים ערבים בשירות המדינה, והשני מבטיח ייצוגם כחברים בדירקטוריונים של החברות הממשלתיות. באוגוסט 2003 נקבע יעד שתוך שנה בכל אחד מ-105 הדירקטוריונים הממשלתיים יכהן לפחות ערבי אחד. מנתוני רשות החברות הממשלתיות מאוגוסט 2006, 6 שנים לאחר קבלת התיקונים הנ"ל, מתוך 551 דירקטוריונים רק 54 הם ערבים, דהיינו פחות מ-10%. מתוך למעלה מ-50 אלף עובדים בחברות הממשלתיות מועסקים פחות מ-250 ערבים, דהיינו כמחצית האחוז (המידע מתוך מסמך של עמותת "סיכוי").

המסמך, לדברי חבריו הוא יוזמה לדיאלוג יהודי-ערבי ללא קביעת תוצאותיו מראש!!

עוד במסמך, בפרק הדן בנרטיב ובמערכת החינוך נטען ש"במערכת החינוך, מאז קום המדינה, אנו למדנו שעם ללא ארץ הגיע לארץ ללא עם ואנו מבקשים שתכבדו את הנרטיב שלנו כפי שאנו מכבדים את שלכם ולא תבקשו לשנותו".

כך שגם אם לציבור של "עו"סים שלום" יש רצון כן לשנות ולקדם, עלינו להכיר היטב מהי הקרקע שהצמיחה את המסמך ולחשוב יחדיו כיצד ניתן להיטיב את מצב כולנו בארץ הזאת, ואכן ב-10.5.2007 קיימנו מפגש חברים בירושלים בנושא המסמך.

החברים הסכימו עם העובדות המוצגות בו, למרות הפתיחה הקשה לקריאה ליהודים שבינינו. ניכר כי המסמך נכתב ממקום של מצוקה

על קצה המזלג מפעילות שהיתה...

נפגשים בשש אחרי המלחמה בנצרת

מאת: נאיל בוטו

לאחר סיום המלחמה התקיים מפגש בנצרת בבית, אשר לקחו בו חלק ערבים ויהודים, עובדים סוציאליים, פסיכולוגים, עו"ד, אנשי חינוך ורופאים. מוקד המפגש היה דיון באווירה בזמן המלחמה ולאחריה, וכיצד ראה כל צד את הצד השני והתנהלותו בעת המלחמה. הדיון היה מורכב, מעניין ואנושי, ונגע בנפש כל אחד מהנוכחים והיה מלווה בהרבה אמוציות. עיקר הדיון התמקד על אי הכנת המגזר הערבי והערכתו כראוי למצב חירום על ידי פיקוד העורף, אשר שיקף לדעת הנוכחים את המציאות הקשה אצל הערבים שהיא נגזרת של יחס מפלה ומדניות מתמשכת של קיפוח. למדיניות זו היו השלכות קשות בקרב הערבים בזמן מלחמה, כי היא נתמכה על ידי דעות קדומות, מהרבה גורמים המלבים השנאה. בין המשתתפים שררה הסכמה על הצורך המיידי לשלום אמיתי באזור, ושמירה על מוסריות החברה הישראלית וערכי היסוד המתבטאים, בכבוד הדדי, סובלנות, יחס הוגן לזולת, ומלחמה בדעות הקדומות. המשתתפים העלו רעיונות לפיתוח הקשר בין הנוכחים ושיפור היחסים בין ערבים ליהודים במדינה באופן כללי.

ועל פעילויות רבות נוספות ראה בדף המצורף לעיתון!

ארץ ישראל השלמה מהספר "הדרך אל עשיו"

מאת: אבי לוי

אין שלם מלב שבור	למה לי רב זבחים	לא תרצח ולא תגנב
אמר אתמול הרבי	צעק אתמול הנביא	נתנה אתמול תורה בי
הגי' לכל המשפחה	נפנף מגן דוד	בכל כחה מחשב שלם
אבל השטח לא נראה לי	והחנין כלו נתפש לי	גיר, ולוח שנשבר לי.

פרויקט סטודנטים ישראלים ופלסטינים לפיתוח מודל עבודה עם ילדים נפגעי טראומה בשיתוף עם מרכז פרס (GCMHP Gaza Community Mental Health Program) ובמימון ממשלת דנמרק.

חברי המערכת: ארנה רומנוב, הדס תמיר, נתן לבון, ד"ר ארנון לוי, טלי ויניצקי, צבי זלצמן ונאיל בוטו.

עורכת: רונית בר שלום

עיצוב: סטודיו "קרן הפקות" 02-5700313